

درس هشتم سیاست هويت

نخستين سند رسمي هويت چيست؟

امروزه همه ما ایرانیان شناسنامه داریم. شناسنامه نخستین سند رسمی هويت ماست. این سند را تاجیک‌ها، «ادنامه» و عرب‌ها «هوية» نامیده‌اند. در زبان انگلیسی هم به آن «سند هويت» می‌گویند. به نظر شما، چرا به این سند شناسنامه گفته می‌شود؟

نشان و عبارت "جمهوری اسلامی ایران" روی جلد شناسنامه ی افراد به چه معناست؟

هر کس در همان نگاه اول، بدون اینکه شناسنامه را باز کند و نام و نشان صاحب آن را جویا شود، از نشان (آرم) و عبارت «جمهوری اسلامی ایران» روی جلد شناسنامه، متوجه می‌شود که صاحب شناسنامه، تبعه جمهوری اسلامی ایران است؛ تبعه دولتی با نظام سیاسی «جمهوری» بر بنیاد «اسلامی» در قلمرو سرزمینی به نام «ایران»؛

جمهوری اسلامی بیان حاکمیت اراده مردم بر اساس آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی است.

ایا همه مردم ایران دارای حقوق و مسئولیت های برابرند؟ توضیح دهید

همه مردم ایران از هر قوم و مذهبی دارای حقوق و مسئولیت‌های برابرند؛ همه شناسنامه‌ای یک‌رنگ، یک شکل و یک اندازه دارند، و بنابراین همه، اعم از زن و مرد، خردسال و بزرگسال، فقیر و غنی، بی‌سواد و باسواد، در هويت ملی مشترک‌اند و می‌توانند هم‌آوا با فردوسی بگویند: «همه جای ایران سرای من است». همچنین موظف‌اند از کشور ایران پاسداری کنند و برای استقلال، آزادی و آبادی آن بکوشند.

در صفحه نخست شناسنامه آمده است: «شناسنامه سند هويت شماست؛ برای حفظ حقوق خود به دقت از آن نگهداری کنید» که نشان می‌دهد دولت، هويت فرد فرد ایرانیان و حقوق و مسئولیت آنها را به رسمیت می‌شناسد. همچنین نوشته شده است: «هرگونه تغییر و تحریف در شناسنامه یا سوءاستفاده از آن جرم است و مجرم تحت تعقیب قانونی قرار می‌گیرد»؛ یعنی نمی‌توان خودسرانه و به دلخواه خویش در این سند هويت دست برد و آن را تغییر داد.

در صفحه نخست شناسنامه، شماره ملی ده رقمی فرد ثبت شده است که نشانگر جنبه اختصاصی سند هويت

در صفحه اول شناسنامه، عکس افراد چاپ می شود، این مسئله کدام ابعاد هویتی را مشخص می کند؟

محسوب می شود. در این صفحه عکس افراد چاپ شده است؛ این عکس اگر چه ظاهراً عکس فرد خاصی است، اما به دید عمیق تر و وسیع تر هویت جنسی، خانوادگی، سنی، نژادی و فرهنگی فرد را نیز می تواند آشکار کند. نام و نام خانوادگی، آقا یا خانم بودن، محل تولد و زمان تولد که به دو تاریخ هجری شمسی و هجری قمری نوشته شده نیز ابعاد دیگری از هویت ما را آشکار می کند؛ به همین روال صفحات دیگر شناسنامه ابعاد دیگری از هویت ایرانی را بازنمایی می کند. آیا می توانید دلالت های آنها را رمزگشایی کنید؟ آیا اسناد هویتی دیگری را می شناسید؟

■ نمونه ای از یک شناسنامه قدیمی بعد از تشکیل اداره سجل احوال. اولین شناسنامه در ایران به شماره ۱ در تاریخ ۲۳ دی ماه ۱۳۹۷ هـ. ش به نام فاطمه ایرانی صادر شد.

■ گذرنامه یک ایرانی در دوره قاجار

تنازع هویت ها: وحدت یا کثرت هویت ها

با ظهور جهان متجدد، دولت ها هویت خود را بر چه مبنایی تعریف می کردند؟ در سال گذشته آموختید که (با ظهور جهان متجدد، دولت هایی شکل گرفتند که دیگر خود را با هویت دینی مسیحی نمی شناختند بلکه هویت خود را با توجه به تاریخ، جغرافیا، قومیت یا نژادشان تعریف می کردند). تأکید بر این عوامل، به پیدایش نوع جدیدی از هویت منجر شد که **ملی گرایی و وطن دوستی** مشخصه اصلی هویت، پس از ظهور جهان متجدد چه بود؟ مشخصه اصلی آن بود. با شکل گیری دولت - ملت ها، ناسیونالیسم پیدا شد و هویت از منظر دولت - ملت ها و توسط آنها تعریف شد اما بیشتر کشورها دارای تنوع قومی، نژادی، زبانی و مذهبی و... بودند. در این کشورها، گروه های مختلف می بایست در کنار هم زندگی می کردند. دولت ها در این کشورها برای تعیین هویت ملی و چگونگی توزیع مزایا و فرصت های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی میان اقوام و گروه های مختلف و همچنین پاسخ گویی به درخواست ها و رفع نیازهای آنها، ناگزیر از سیاست گذاری هویتی بودند. مدل رایج سیاست گذاری هویتی در دوره مدرن، «هماندسازی» بود.

شهریور ۹۸

چرا دولت های غربی ناگزیر از سیاست گذاری هویتی بودند؟

■ بوراکومین‌ها ژاپنی‌هایی هستند که در دوره فئودالی مورد غضب قرار گرفتند. آنها هیچ فرقی با سایرین ندارند ولی همواره مورد تبعیض قرار گرفته‌اند. با نوسازی ژاپن دولت آنها را رسماً برابر با دیگران اعلام کرد. ولی هنوز هم تبعیض نسبت به آنها وجود دارد.

مدل همانندسازی به معنای چیست؟ دی ۹۸

همانندسازی به معنای پذیرش ارزش‌ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه‌های جامعه بود؛ به گونه‌ای که همه گروه‌ها همسان شوند. به عبارت دیگر، همانندسازی سیاستی بود که دولت‌ها برای از بین بردن تفاوت‌های هویتی گروه‌های مختلف و یکسان‌سازی آنها در پیش گرفتند.

دولت‌های مدرن برای از بین بردن تفاوت‌های هویتی، گروه‌های مختلف و یکسان‌سازی آنها سیاست همانندسازی را در پیش گرفتند. خرداد ۹۹

بخوانیم و بدانیم

روش‌های خشونت‌آمیز همانندسازی را نام ببرید

نسل‌کشی، جابه‌جایی اجباری، کنترل جمعیت، جداسازی و فشارهای سخت اجتماعی از جمله روش‌های خشونت‌آمیز همانندسازی هستند. اساس این روش‌ها، نفی و طرد دیگری متفاوت است. البته در نسل‌کشی، دیگری، شری است که باید نابود شود اما در سایر روش‌ها، دیگری اگرچه شر دانسته می‌شود، امکان اصلاح او وجود دارد و با اعمال فشار می‌توان او را به پذیرش

الگوهای هویتی جدید مجبور ساخت با از بقیه جدا کرد. **جداسازی که یکی از روش‌های خشونت‌آمیز همانندسازی است، چگونه انجام می‌گیرد؟** (در جداسازی، گروه مسلط گروه‌های نژادی، قومی، مذهبی دیگر را به زیستن در مناطقی جدا از محل سکونت گروه مسلط، مجبور می‌کند. همچنین، آنها را از تسهیلات و خدماتی مانند آموزش، بهداشت و درمان محروم می‌سازد یا این خدمات را با کیفیت بسیار پایین‌تری در اختیار آنها می‌گذارد.) **همانندسازی همیشه به صورت یک‌سویه و سخت و خشن انجام نمی‌شود بلکه تفاوت‌ها و تمایزات قومی، نژادی و... می‌توانند از راه دیگری نیز ناپدید شوند که برخی از جامعه‌شناسان آن را «دیگچه همانندسازی» می‌نامند که در آن تعداد کثیری از گروه‌های درگیر قومی نژادی در ارتباط با هم یک فرهنگ مختلط می‌سازند.**

مدل رایج سیاست گذاری هویتی در دوره مدرن و پسا مدرن را مقایسه کنید. خرداد ۹۸ تفاوت مدل همانند سازی و مدل تکثرگرا در چیست؟ شرح دهید. دی ۹۷

■ اخراج و کشتار مسلمانان میانمار موسوم به روهینگیا

■ نسل کشی در کامبوج توسط خیمه‌های سرخ (حزب کمونیست)

■ در جریان پاک‌سازی قومی در یوگوسلاوی سابق، هزاران مسلمان بوسنیایی جان خود را از دست دادند یا مجبور به ترک شهر و دیار خود شدند.

در دورهٔ پسامدرن، همهٔ آنچه در دورهٔ مدرن پدید آمده بود - از جمله سیاست همانندسازی هویت - مورد نقد قرار گرفت و به جای آن، هویت‌های خرد، محلی و فردی مورد تأکید و توجه قرار گرفت. در این دوره، تکثر، تنوع و حتی بی‌ثباتی و تغییرات مداوم هویت‌ها، مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استمرار همراه با آن، نامطلوب پنداشته شد.

سیاست هویت محصول کدام دوران است؟ و تأکید آن بر چیست؟ شهریور ۹۸
(اندیشمندان اجتماعی معتقدند که «سیاستِ هویت» متعلق به این دوره است که هویت‌ها

موضوعی برای نزاع و درگیری می‌شوند. سیاستِ هویت، محصول دوران پسامدرن است و بر تفاوت‌ها و هویت‌های خاص و محلی تأکید می‌کند.)

منظور از جعبه پاندورا چیست؟

از این رو، برخی از پیدایش سیاستِ هویت به باز شدن «جعبهٔ پاندورا» یاد می‌کنند. (جعبهٔ پاندورا در اساطیر یونانی جعبه‌ای حاوی تمام بلاهاست که به دست فردی به نام پاندورا گشوده می‌شود. بر اساس این افسانهٔ یونانی، با باز شدن این جعبه ناگهان همهٔ پلیدی‌ها و شرها، رها و به سوی زمین سرازیر شدند، بدی‌ها در جهان پراکنده شدند و با خوبی‌ها درآمیختند؛ به طوری که دیگر تشخیص و تمیز آنها از یکدیگر ممکن نبود و رنج و بیماری، پیری و مرگ، دروغ، دزدی و جنایت که قبل از آن وجود نداشت گسترش یافت.)

در اواخر قرن بیستم، هویت به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحثات فکری و

* محصول دوران پسامدرن، سیاست هویت است و بر تفاوت های خاص و محلی تاکید می کند. خرداد ۹۸

* دوره ای که هویت از منظر گروه های اجتماعی مختلف و توسط آنها تعریف می شود. دوره پسامدرن دی ۹۸

چرا در دوره پسامدرن، تنازع و درگیری افزایش می یابد؟

سیاسی شد. [در دوره پسامدرن، هویت از منظر گروه‌های اجتماعی مختلف و توسط آنها، تعریف می‌شود. در این دوره، افراد، مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه‌های فرهنگی و هویتی خود پی می‌گیرند، علاوه بر ثروت و قدرت، هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش

می‌شوند. در همه این عرصه‌ها، سیاست هویت ایجاد می‌شود و تنازع و درگیری افزایش می‌یابد.]

نتایج جهانی شدن و توسعه ارتباطات را بر هویت بنویسید. (ذکر دو مورد) شهریور ۹۹

امروزه، جهانی شدن و توسعه ارتباطات، از سویی زمینه شکل‌گیری جهانی بدون مرز را فراهم کرده است که در آن، درهم آمیختن فرهنگ‌ها موجب می‌شود که فرهنگ‌ها دیگر کاملاً خالص و ثابت نباشند و هویت‌ها به شدت دستخوش تغییر شوند. از سوی دیگر، بسیاری از جوامع

و گروه‌ها، به دفاع از خود برخاسته‌اند و با ساختن هویتی خاص برای خود یا بازگشت به

هویت واقعی خویش، در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می‌کند، مقاومت

می‌کنند و خواهان رهایی از این هویت تحمیلی هستند. جنبش‌های سبک زندگی، زنان،

آفریقایی-آمریکایی‌ها، آسیایی‌تبارها، جوانان، اقلیت‌های قومی، مذهبی و جنبش زیست‌محیطی

نمونه‌هایی از این اعتراض‌ها و مقاومت‌ها هستند.

مدل تکثرگرا چه ویژگی‌هایی دارد؟ (ذکر دو مورد) شهریور ۹۸

[در چنین شرایطی، مدل «تکثرگرا» به جای مدل همانندسازی مورد توجه و تأکید قرار می‌گیرد. در مدل تکثرگرا، تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می‌گردد.]

البته در این الگو، همچنان وجود یک ساختار مشترک سیاسی و اقتصادی ضروری دانسته می‌شود؛

که گروه‌های مختلف را به یکدیگر پیوند دهد.]

■ درون بسیاری از جوامع صنعتی، تقسیم بندی‌های نژادی و قومی وجود دارد؛ جدایی فرانسوی زبانان ایالت کبک از انگلیسی زبان‌ها در کانادا و کشمکش میان فلامان‌ها و والون‌ها در بلژیک.

بخوانیم و بدانیم

در مدل تکثرگرا گاهی، بعد فرهنگی هویت و تمایزات زبانی، قومی، مذهبی و... مورد تأکید قرار می‌گیرند و گاهی به بعد سیاسی هویت توجه می‌شود و بر آزادی‌های اجتماعی اقوام و گروه‌های مختلف و فرصت سهیم شدن آنها در قدرت سیاسی تأکید می‌شود و یاراهکارهای مسالمت‌آمیز برای حل منازعات گروهی و قومی ارائه می‌گردد. گسترش برابری و رفع تبعیض‌های قومی و گروهی نیز در بعد اجتماعی هویت مورد توجه قرار می‌گیرد.

* در دوره پسا مدرن همه آنچه در دوره مدرن پدید آمده بود از جمله مورد نقد قرار گرفت و به جای آن بر هویت‌های خرد، محلی و فردی تأکید شد. دی ۹۹

الف- تکثرگرایی ب- سیاست هویت ج- تعارف هویت‌ها د- سیاست همانندسازی

تفاوت دو چهره ی سیاست هويت را بيان كنيد. دی ۹۷

چهره های متفاوت سیاست هويت را بنويسيد. خرداد۹۹

سیاست هويت می تواند دو چهره پیدا کند: ^۱ یا به صورت افراطی بر تفاوت ها و گوناگونی ها تأکید می کند و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی درون جوامع می شود و ^۲ یا گروه های به حاشیه رانده شده را به رسمیت می شناسد و از آنان حمایت می کند.

■ جشن سال نوی چینی همراه با نمایش ها و تزیین هایش فقط رویدادی نمایشی نیست که هر سال در امریکا برگزار می شود بلکه نماد تداوم و پیوستگی فرهنگی چینی ها در امریکاست.

■ کولاس کلان نام سازمان های همبسته ای در ایالات متحده امریکا در گذشته و امروز است که پشتیبان برتری نژاد سفید است.

مقایسه کنید

تاکنون با دو مدل سیاست گذاری هویتی آشنا شدید. این دو مدل را مقایسه و ارزیابی کنید. به نظر شما، هر کدام از این دو مدل چگونه به منازعه های هویتی دامن می زنند و چگونه برای حل این منازعات اقدام می کنند؟

کدام الگو در مقابل الگوی تنازع قرار دارد؟ الگوی تعارف دی ۹۷

تعارف هويت ها: وحدت و کثرت هويت ها

ویژگی های الگوی تعارف

^۱ شناخت متقابل هويت ها یا «الگوی تعارف» در مقابل دو الگوی همانندسازی و تکثرگرا قرار می گیرد و ^۲ به شناخت متقابل افراد، گروه ها و جوامع از یکدیگر توجه دارد. درباره الگوی تعارف چه می دانید؟

^۳ **یک مورد از فواید شناخت متقابل افراد و جوامع از یکدیگر را بنويسيد. دی ۹۹** که تفاوت های همدیگر را درک کنند و به این تفاوت ها احترام بگذارند و ^۴ هم اشتراکاتی را ایجاد می کند که به بهتر شدن

روابطشان منجر می شود. **الگوی تعارف به چه معناست؟ خرداد۹۸** «الگوی تعارف» در مقابل «الگوی تنازع» قرار دارد

- ^۵ و همان الگویی است که قرآن ارائه می کند: «أَنَا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا»^۱؛ و شما را به صورت تیره ها و قبیله ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. سپس
- ^۶ تأکید می کند که هیچ کدام از این ویژگی ها، ملاک برتر دانستن خود از دیگری نیست و فقط
- ^۷ زندگی بر اساس تقوا معیار برتری، بزرگی و بزرگواری است.

۱- ای مردم ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره ها و قبیله ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید [اینها ملاک امتیاز نیست] گرامی ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماست. خداوند دانا و آگاه است. (سوره حجرات، آیه ۱۳)

کدام الگوی هویتی به شناخت متقابل افراد و جوامع از یکدیگر توجه دارد؟ شهریور ۹۹

الف- الگوی تکثرگرا ب- الگوی همانندسازی ج- الگوی تنازع د- الگوی تعارف

الگوی مطلوب قرآنی، تکثر و تنوع زبانی، نژادی و قومی را، مانع وحدت و همدلی نمی‌داند،

بلکه انسان‌ها را به منشأ وحدت رهنمون می‌سازد؛ «و مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَ اٰخْتِلَافُ اَللِّسٰنٰتِكُمْ وَ اَلْوٰنِكُمْ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيٰتٍ لِّلْعٰلَمِيْنَ»^۱

دلیل رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم هجری چه بود؟ دی ۹۹

رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم هجری نیز به دلیل پیروی از این الگو

و احترامی بود که اقوام مختلف در جهان اسلام برای یکدیگر قائل بودند. برای جهان اسلام

به هیچ وجه نگران‌کننده نبود که بزرگ‌ترین دانشمند صرف و نحو زبان عربی، یک ایرانی به

نام سیبویه است و مهم‌ترین حکمای جهان اسلام فارابی و ابن سینا هستند.

مهم‌ترین حکمای جهان اسلام را نام ببرید

حدیث "مردم دشمن چیزی هستند که نمی‌شناسند" از کیست؟ مفهوم آن را بنویسید

امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: «مردم دشمن چیزی هستند که نمی‌شناسند». انسان هنگامی که در

تاریکی ناآگاهی به سر می‌برد، هر شبی را که از دور می‌بیند و هر آوازی را که می‌شنود،

نشانه حیوانی درنده و خطرناک می‌پندارد. افراد معمولاً به دیگرانی که آنها را به درستی

نمی‌شناسند، بدبین‌اند و از آنها دوری می‌کنند. از این رو، یکی از راه‌های ایجاد آشتی، اتحاد

و دوستی در میان گروه‌ها و ملت‌ها، شناخت متقابل است. در این میان، حکومت می‌تواند

با زمینه‌سازی برای شناخت مردم از یکدیگر در سطح محلی، ملی و منطقه‌ای، بسیاری از

مشکلات را حل کند و امکان همدلی مردم با یکدیگر را فراهم آورد.^۲

■ خیابان سی‌تیر تهران، خیابان صلح
ادیان نیز نامیده می‌شود. در این خیابان
هر روزه صدای خوش اذان از مسجد
«حضرت ابراهیم» شنیده می‌شود، صدای
ناقوس کلیسا در روزهای یکشنبه و نجوای
عبادت عابدان یهودی در کنیسه در روزهای
شنبه به گوش می‌رسد و زرتشتیانی که به
آتشکده می‌روند.
در این خیابان مسجد، کلیسا، کنیسه و
آتشکده به فواصل کوتاهی از یکدیگر قرار
گرفته‌اند.

۱- و از نشانه‌های او آفرینش آسمان‌ها و زمین و تفاوت زبان‌ها و رنگ‌های شماسست. در این نشانه‌هایی است برای اهل دانش.

(سوره روم، آیه ۲۲)

۲- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصول ۱۲، ۱۳ و ۱۴، حقوق اقوام و گروه‌های مختلف و اقلیت‌های دینی و مذهبی

ایران را به رسمیت شناخته و آزادی آنها را در انجام مراسم دینی، تعلیم و تربیت و احوال شخصی (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت)

تضمین کرده است. در اصل ۱۵ نیز استفاده از زبان‌های محلی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و همچنین تدریس ادبیات محلی

در مدارس در کنار زبان رسمی فارسی مجاز شمرده شده است.

کدام رویکرد جامعه‌شناسی می‌خواهد ظرفیت افشاگری و رهایی بخشی را برای علوم اجتماعی نگه دارد؟ جامعه‌شناسی انتقادی
کدام رویکرد جامعه‌شناسی به دنبال داوری علمی در باره‌ی ارزش‌ها و هنجارهاست؟ انتقادی
جامعه‌شناسی انتقادی، ریشه در کدام رویکرد دارد؟ رویکرد تفسیری

گفت‌وگو کنید

سوفیا کوتلاکی، مردم‌شناس یونانی، در کتابی با عنوان «نظام ادب، تعارف و مفهوم وجهه در فرهنگ ایرانی» به تعارفات ایرانیان اشاره کرده است. او با انجام پژوهش میدانی، گردآوری داده‌ها و تحلیل و مقایسه آنها نتیجه می‌گیرد که این تعارفات از احترام، تواضع و صمیمیت ایرانی ناشی می‌شوند؛ یعنی ما ایرانیان هنگامی که می‌خواهیم به دیگران احترام بگذاریم به آنها تعارف می‌کنیم. این تعارف به معنای شناخت متقابل است و علاوه بر اینکه ریشه قرآنی دارد، زمینه ارتباطی صمیمانه و صادقانه را فراهم می‌کند.
به نظر شما، کلمه «بی‌تعارف» چه معنایی دارد و آیا کاربرد فعلی این کلمه با توجه به معنای لغوی و یافته‌های مردم‌شناسی صحیح است؟

علوم اجتماعی و سیاست هویت

رویکرد انتقادی چرا نمی‌خواهد به این تن دهد که داوری ارزش‌ها، بیرون از دایره علم صورت گیرد؟
رفیق یا رفیب رویکرد انتقادی

در درس گذشته آموختید که جامعه‌شناسی انتقادی ریشه در رویکرد تفسیری دارد ولی به دنبال ملاک‌هایی برای داوری علمی درباره ارزش‌ها و هنجارها است و نمی‌خواهد به این وضعیت تن دهد که داوری ارزش‌ها، بیرون از دایره علم صورت گیرد، زیرا در آن صورت سرنوشت ارزش‌ها به مناسبات قدرت و ثروت سپرده می‌شود و همواره ارزش‌های غالب در زندگی اجتماعی، ارزش‌های ثروتمندان و قدرتمندان خواهد بود. رویکرد انتقادی می‌خواهد ظرفیت افشاگری و رهایی بخشی را برای علوم اجتماعی نگه دارد و این نقش را در نقد روابط و مناسبات میان افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها می‌بیند و انتظار دارد علوم اجتماعی با تشخیص و افشای سلطه در مناسبات انسانی، به رهایی انسان کمک کند. **دومین جریانی که از درون رویکرد تفسیری به وجود آمد، (همان رویکرد پسامدرن با نگرش سیاست هویت)، مفهوم سرکوب را چگونه توضیح می‌دهد؟**
اما از درون رویکرد تفسیری، جریان دیگری نیز شکل می‌گیرد که چنین کارکردی را برای علوم اجتماعی ناممکن می‌شمارد و راه رهایی انسان را نه از درون علم، که در بیرون علم جست‌وجو می‌کند و معتقد است خود علم با «درست و غلط دانستن» و «خوب و بد کردن امور» سلطه‌گری می‌کند؛ زیرا «خوب» را به معنای خوب بودن برخی افراد و گروه‌ها و «بد» را بد بودن برخی دیگر از آنان قلمداد می‌کند. از این منظر، علم چراغی نیست که تاریکی‌ها را روشن کند و موانع را از پیش پای انسان بردارد. آنچه تا امروز به نام علم و دانش جهان شمول مطرح بود صرفاً ابزار عده‌ای برای سرکوب عده دیگری بود. سرگذشت دانش همانند سرگذشت قدرت و ثروت، تاریخ سرکوب انسان بوده است. بشر همواره به سرکوبی که از طریق قدرت و ثروت صورت می‌گرفت حساس بود و اکنون متوجه سرکوبی‌ای است که به وسیله دانش اعمال می‌شود و دیگر به آن تن نمی‌دهد.

یک رویکرد علوم اجتماعی، راه رهایی انسان را نه از درون علم، که در بیرون علم جستجو می‌کند و معتقد است خود علم با «درست و غلط دانستن» و «خوب و بد کردن امور» سلطه‌گری می‌کند، آن را توضیح دهید

عبور از علم پسامدرن با نگرش سیاست هویت، چه هشدارهای به جامعه شناسان می دهد؟ دومین جریانی که از درون رویکرد تفسیری به وجود آمد (همان رویکرد

همگی چنین جمله‌هایی را شنیده‌اید که: «مگه در و دیواره؟ چرا می گی این؟ «این» که می گی اسم داره!» اسم داشتن، از هویت داشتن و انسان بودن حکایت می کند. امروزه شبیه این هشدارها به جامعه‌شناسان داده می شود که شما «اشیا» و «ابزار» را بررسی نمی کنید. شما اشخاص، جوامع و فرهنگ‌ها را مطالعه می کنید که هویت دارند؛ شما در مورد هویت‌ها و ارزش‌ها سخن می گوید و در حال قضاوت و تغییر آنها هستید. شما همواره درگیر سیاست هویت هستید و پیوسته برخی را تحسین و برخی دیگر را تحقیر می کنید. شما از چشم فرهنگی و هویتی به فرهنگ‌ها و هویت‌ها می نگرید نه از منظری جهان شمول که به همه هویت‌ها و فرهنگ‌ها با یک چشم نگاه می کند. شما

هر نظریه از چه طریقی تولید می شود؟

همواره مشغول پیش بردن برخی فرهنگ‌ها و هویت‌ها و پس راندن برخی دیگر هستید. چرا نظریه فمینیستی معاصر، نظریه آفریقایی تبار، نظریه آمریکایی بومی و ... در علوم اجتماعی امروز پدید آمد؟ در این رویکرد، بخشی از یک حقیقت مغفول، آشکار می شود. هر نظریه‌ای درون فرهنگ و تاریخ

خود تولید می شود و هر فرهنگ و هویتی می تواند نظریه‌های متناسب با خود را تولید کند. از این رو هیچ فرهنگ و هویتی نمی پسندد که موضوع نظریه‌هایی باشد که در زمینه فرهنگی و تاریخی دیگری شکل گرفته‌اند. هر گروه، جامعه و فرهنگی می خواهد از چشم خودش به خود بنگرد و نه از چشم دیگران. پیدایش نظریه فمینیستی معاصر، نظریه آفریقایی تبار، نظریه آمریکایی بومی و ... در علوم اجتماعی امروز، نتیجه چنین مطالبه و درخواستی است. این گروه‌ها می گویند آنچه تا امروز به اسم علوم اجتماعی به مطالعه گروه‌ها، جوامع و فرهنگ‌ها می پرداخت، دانشی جهان شمول نبود بلکه روایت آن چیزی بود که مردان سفیدپوست اروپایی می پنداشتند و هویت

زنان، رنگین‌پوستان و غیراروپاییان را نادیده می گرفت. این دیدگاه که «هر فرهنگ و هویتی می تواند نظریه های متناسب با خود را تولید کند»، (مانند نظریه های فمینیستی) چگونه قابل نقد است؟ بی شک به حاشیه راندن و حذف هویت‌های انسانی و فرهنگی ناپسند و مخالفت با این امر ناپسند و مبارزه با آن، ارزشمند است. اما این سکه روی دیگری هم دارد. گاهی تأکید بر تنوع و تکثر

هویت‌ها و اصالت بخشیدن به آن (به معنای انکار اشتراک و وحدت انسان‌هاست و فرصت گفت‌وگو و معارفه انسان‌ها و فرهنگ‌ها را از بین می برد.)

تاکید بر تنوع و تکثر هویت‌ها و اصالت بخشیدن به آن، چه پیامد منفی به دنبال دارد؟

اگر ادعا شود دانش، تماماً محصول شرایط اجتماعی و فرهنگی است و جوامع و فرهنگ‌ها نیز

متفاوت‌اند - تازه درون هر جامعه‌ای گروه‌های مختلف وجود دارند و درون هر گروهی افراد مختلف وجود دارند - و هر گروه، جامعه و فرهنگی نیز دانش خاص خود را تولید می کند؛ چگونه می توان گفت که دانش و شناختی، بهتر از شناخت دیگری است؟ چگونه می توان میان شناخت‌های مختلف داوری کرد و شناخت صحیح را تشخیص داد. می بینید که پایبندی کامل به این رویکرد، امکان شناخت واقعی را از انسان‌ها می گیرد و قطعاً رویکردی که اساس دانش را انکار می کند

نمی تواند قابل قبول باشد.

چرا دومین جریانی که از درون رویکرد تفسیری به وجود آمد (همان رویکرد پسامدرن با نگرش سیاست هویت) نمی تواند قابل قبول باشد؟

■ افق کاروان اندیشه بشری

به نظر شما چرا امروزه چنین دیدگاهی رواج می‌یابد؟ کدام یک از ظرفیت‌های بشری بی‌استفاده مانده است که چنین دیدگاهی رایج می‌شود؟ انسان امروز چه پل‌هایی را پشت سر خود خراب کرده است که تشخیص درست و غلط؛ خوب و بد و مفید و مضر را این‌گونه محل اختلاف و نزاع می‌بیند؟ آیا تنها امکان پیش روی بشر این است که در کثرت‌ها و تفاوت‌ها گم گردد و از نسبی‌گرایی سر درآورد و بپذیرد که هیچ ملاکی برای داوری و تشخیص درست و غلط وجود ندارد یا راهی برای برون‌رفت از این نزاع و امکانی برای درک تفاوت‌ها و شباهت‌های افراد، گروه‌ها و جوامع وجود دارد؟ آیا چنین وضعیتی، سرنوشت همه انسان‌ها و جهان‌های اجتماعی است؟ به نظر شما، چه امکانی پیش روی ما و جهان اجتماعی ما وجود دارد؟

مقایسه کنید

با توجه به مطالبی که در درس‌های گذشته آموختید جدول زیر را تکمیل کنید و بر این اساس سه نوع جامعه‌شناسی تبیینی، تفسیری و انتقادی را با هم مقایسه کنید.

صفحه ۷۹ کتاب انتقادی	صفحه ۵۱ کتاب تفسیری	صفحه ۲۷ کتاب تبیینی	نوع معیار
کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن	کنش‌های اجتماعی و معنای آن	پدیده‌های اجتماعی همانند پدیده‌های طبیعی	چه چیزی را مطالعه می‌کند؟ (موضوع)
تفسیری، انتقادی و تجویزی	تفسیر - نگاه از درون به پدیده‌ها برای یافتن معنای آنها	حس و تجربه، نگاه از بیرون	چگونه مطالعه می‌کند؟ (روش)
انتقاد از وضع موجود تجویز وضع مطلوب و راه رسیدن به آن	معنا بخشی و انسجام بخشی به زندگی اجتماعی	پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های اجتماعی	چه هدفی را دنبال می‌کند؟ (هدف)

مفاهیم اساسی

سیاست هویت

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

خلاصه کنید

– دو مدل همانندسازی و تکثرگرا به تنازع‌های هویتی دامن می‌زنند و در مقابل الگوی تعارف قرار می‌گیرند.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

هر عبارت، نشانه کدام نوع الگوی هویتی است؟ دی ۹۹

الف- در مقابل الگوی تنازع قرار دارد ... الگوی تعارف

ب- تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی و زبانی، حفظ و حتی تشدید می‌گردد..... الگوی تکثرگرا

در کدامیک از مدل‌های سیاست‌گذاری هویتی، تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می‌گردد؟ خرداد ۹۹

الف- مدل تکثرگرا ب- مدل یکسان‌سازی ج- مدل تعارف د- مدل شناخت متقابل

رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم بدلیل پیروی از الگوی بود. دی ۹۸

الف- تکثرگرا ب- تعارف ج- همانندسازی د- تنازع

.....

.....

.....

.....

.....

.....